

тому, що винні в ситуації, що сталася. А тому, що вони огидні та відразливі власною неповноцінністю. Неповноцінністю, яка тягнеться червоною ниткою крізь весь фільм, неповноцінністю, що прориває кінотекст та виривається назовні, неповноцінністю, яка є джерелом інфікування та епідемічної кризи. Неповноцінністю, яка в силу останніх кадрів фільму, стверджує своє подальше існування та проголошує маніфест своєї життєздатності.

Таким чином, те, що ми можемо бачити в концептосфері окремих фільмів, те, що є настільки очевидно поглинаючим, що відштовхує, але водночас поглинає силою власного магнетизму, та є не чим іншим, як відразу, можна вважати справжньою реальністю, такою реальністю, якою, наприклад, може постати лише смерть. Можна припустити, що завдяки відразі та порожнечі, глядач, а саме прискіпливий, «вдячний» глядач, постійно «вмирає задля нового народження»...

Література:

1. *Уайт Фредерик Х.* Бриколаж режиссера Балабанова. – Нижний Новгород: Деком, 2016. – 240 с.
2. Інтерв'ю. «Нелюбовь»: фільм о пустоте Антон Долин посмотрел в Каннах новую картину Андрея Звягинцева // [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <https://meduza.io/feature/2017/05/18/nelyubov-film-o-pustote>
3. *Bataille G.* L'abjection et les formes misérables. Œuvres complètes, t. II. – Paris: Gallimard, 1970. – PP. 217-221.
4. *Bataille G.* La structure psychologique du fascisme. Œuvres complètes, t. I. – Paris: Gallimard, 1970. – PP. 339-371.
5. *Kristeva J.* Pouvoirs de l'horreur. Essai sur l'abjection. – Paris: Editions du Seuil, 1980. – 219 p.
6. *Sophie Fiennes.* Writer: Slavoj Zizek. The Pervert's Guide to Ideology // [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: https://www.imdb.com/title/tt2152198/?ref=fn_al_tt_1
7. Film: *Andrey Zvyagintsev.* «Нелюбовь» («Nelyubov»), 2017 // [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: https://www.imdb.com/title/tt6304162/?ref=fn_al_tt_1
8. Film: *Aleksey Balabanov.* «Я тоже хочу» («Ya tozhe khochu»), 2012 // [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: https://www.imdb.com/title/tt2456536/?ref=fn_al_tt_1

УДК 330:304.444

Глушко Т.П.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

НОВА ЕКОНОМІЧНА ІДЕОЛОГІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР УКРАЇНИ

У статті аналізується сучасна економічна політика в Україні як така, що надмірно орієнтується на доктрину неолібералізму і не має власної унікальної економічної ідеології. Тоді як актуальність останньої означена необхідністю

формування довгострокової економічної стратегії суспільства. Відзначається, що важливим чинником формування такої ідеології є врахування настанов економічного націоналізму та активний розвиток виробничого сектору з урахуванням інновацій, характерних для Індустрії 4.0. Також звертається увага на потребу реформування фінансової політики країни та перегляд умов розвитку малого і середнього бізнесу. Включення перерахованих чинників у процес формування нової економічної ідеології розглядається як онтологічно важливий вектор розвитку для сучасного українського суспільства.

Ключові слова: економічна ідеологія, стратегія, еліта, глобалізація, економічний націоналізм, економіка уваги, Індустрія 4.0.

Глушко Т.П. Новая экономическая идеология как стратегический вектор Украины. В статье анализируется современная экономическая политика в Украине как таковая, которая чрезмерно ориентируется на доктрину неолитерализма и не имеет собственной уникальной экономической идеологии. Тогда как актуальность последней определяется необходимостью формирования долгосрочной экономической стратегии общества. Акцентируется, что важным фактором такой идеологии является принятие во внимание установок экономического национализма и активное развитие производственного сектора с учетом инноваций, характерных для Индустрии 4.0. Также обращается внимание на необходимость реформирования финансовой политики страны и пересмотр условий развития малого и среднего бизнеса. Включение перечисленных факторов в процесс формирования новой экономической идеологии рассматривается как онтологически важный вектор развития для современного украинского общества.

Ключевые слова: экономическая идеология, стратегия, элита, глобализация, экономический национализм, экономика внимания, Индустрия 4.0.

Hlushko T. New economic ideology as a strategic vector for Ukraine. The article is devoted to analysis of contemporary economic policy in Ukraine as the one that overly focused on the neoliberal doctrine and does not have its own unique economic ideology. At the same time relevance of the last one defined by the need for creation a long-term economic strategy for society. It is noted that an important factor in shaping of this kind of ideology are consideration of economic nationalism attitudes and active development of the productive sector of national economy, taking into account innovations specific to Industry 4.0. Also attention draws to the need for reformation of financial policy in the country and review of conditions for development of small and medium business. Inclusion of these factors in the process of new economic ideology creation considers as ontologically important vector of development for modern Ukrainian society.

Keywords: economic ideology, strategy, elite, globalization, economic nationalism, economy of attention, Industry 4.0.

Країна без власної промисловості приречена на бідність

Е. Райнерт

Сучасна економічна наука прагне до уніфікації сценаріїв розвитку різних соціальних життєвих світів на засадах неоліберальної ідеології. Специфіка глобального розповсюдження економічних ідей, закладених в основу неоліберальної доктрини, означена зокрема рівнем її підтримки західними політичними елітами, а отже й потужною увагою з боку ключових представників регіональних та національних економічних систем, які увійшли у фазу активного капіталістичного розвитку після 70-х років минулого століття.

Однак, економічна практика останніх кількох десятиліть засвідчує недовіру такого «прокрустового» підходу у вимірі розгортання економічних процесів на рівні локальних соціальних систем, що не дивно, адже філософський аналіз економічних процесів, за визначенням, не може спонукати нас до формулювання будь-яких узагальнених формул економічного розвитку. Тому цілком закономірним явищем, у сучасних умовах, стає криза задіяного глобалізаційного сценарію та поступове закріплення деглобалізаційних тенденцій [див. 11].

Так, сучасний французький аналітик економічних процесів Т. Пікетті у своєму дослідженні «Капітал у XXI столітті» продемонстрував, що одним із важливих проблемних акцентів сучасного світу є недостатній рівень ефективності економічної глобалізації, оскільки остання не забезпечує рівномірного зростання усіх регіонів світу [див. 8], що, по суті є досить близьким до ідей більш ранньої роботи Е. Райнерта [див. 9]. Так за Пікетті, короткострокові тактичні заходи на кшталт продажу природних ресурсів чи крупних підприємств (тривала практика українських «еліт») є небезпечними для країни. Тому у межах українського соціального досвіду йдеться про свідомий пошук дієвих альтернатив соціально-економічного поступу, які можуть спричинити конструктивні зміни, тобто про розробку довготермінових економічних стратегій.

Такий підхід закономірно спричиняє звернення до конституювання нових вимірів економічної ідеології в умовах сучасного українського соціуму. На сьогоднішній день, важливим чинником трансформації економічного простору є стратегічне переосмислення соціального поступу у напрямі розвитку національної економіки та її виробничих потенціалів на протигагу її перманентному зовнішньому кредитуванню. Йдеться, перш за все, про потребу усвідомлення базової ролі технологічно-промислового комплексу, орієнтованого на *виробництво готових товарів, а не сировини*. Адже без потужного індустріального поштовху економічне зростання було б неможливим для будь-якої країни світу [див. 9].

Для забезпечення такого підходу необхідна продумана на аксіологічному, структурному та соціально-політичному рівнях економічна ідеологія, орієнтована на прагнення до економічної самостійності та, відповідно, цивілізаційної суб'єктності країни. Формування такої ідеології та відповідних їй інституційних трансформацій потребує активного залучення творчого потенціалу суспільства та його економічної консолідації, тобто синергійного ефекту від зусиль ключових суб'єктів економічної

діяльності, у напрямі становлення продуктивної економічної політики держави та формування унікальної гео економічної стратегії.

Тому логіка процесів, закладена в економічну політику сучасної української держави має відображати її цілі та інтереси на рівні ефективізації індустріально-технологічного поступу. Відповідно, якщо країна прагне подолати свій колоніальний економічний статус та сформувати потужний економічний базис, вона має враховувати не лише провідні тенденції розвитку сучасних прогресивних економічних систем – як то перехід від масового до персоналізованого виробництва товарів та індивідуалізації послуг, – а й сформувати власну господарську ідентичність в умовах глобальної економічної нерівності.

Крім того, для сучасної світ-системи характерне й перезавантаження економічних процесів під впливом поступу нового технологічного укладу – Індустрії 4.0 – новітніх технологій та кіберфізичних систем (таких як «інтернет речей», роботизація та ін.), які змінюють специфіку економічних процесів на глобальному й локальному рівнях. Відповідно, сучасний технокапіталізм ознаменований інтенсивною трансформацією глобального економічного ландшафту та змінами його інфраструктури. Локальні ж економічні стратегії, у такий спосіб, теж закономірно потребуватимуть відповідних корекцій з урахуванням як інноваційного потенціалу четвертої промислової революції, так й того стану розвитку економічної культури, в якому вони *de facto* перебувають.

Варто також відзначити, що трансформація економічних практик і процесів в епоху глобальних комунікацій спрямовується, головним чином, у напрямі боротьби за увагу індивіда, як потенційного споживача товарів та послуг, а отже й споживача ідеологій та відповідного їм обґрунтування стратегій економічної поведінки. Таким чином, основною «цінністю» сучасної економіки стає привертання масової уваги, адже специфіка *економічного мислення* – як окремого суспільства, так і людства в цілому – ґрунтується не стільки на самій інформації, скільки на тому рівні уваги, яку вона здатна до себе привертати [див. 13].

Таким чином, сучасна інформаційна економіка функціонує переважно саме як «економіка уваги», а керування цією увагою стає важливим механізмом управління соціальними системами, одним з яскравих прикладів чого є, наприклад, так званий нейромаркетинг [див. 14]. Як бачимо, «економіка уваги» цілком закономірно розповсюджується й на сферу економічних ідеологій, що зокрема проявляється у надмірній і часто недостатньо обґрунтованій увазі до практик неоліберальної економічної доктрини. Цей феномен спричинений «захопленням» суспільного дискурсу так званим «американським способом життя» як ніби то «єдино можливим» для впровадження ефективної економічної політики.

У таких умовах існує два загальних вектори розвитку економічної стратегії для українського суспільства. Умовно можемо їх назвати *стратегією соціально-економічного ескапізму* – тобто відсутність стратегії як такої, – котру, по суті, ми активно «впроваджували» протягом останніх двадцяти семи років, та *стратегію конститування соціально-економічної альтернативи*, котра могла б бути сформована саме під потреби та можливості національного економічного сектору з усіма його недоліками та перевагами. Тому посилення уваги до альтернативних економічних

ідеологій та дослідження їх соціально-практичного потенціалу стає на сьогодні одним із ключових елементів становлення самобутньої, інноваційно орієнтованої економічної стратегії. Тоді як власне формування нової економічної ідеології – як системи легітимованих господарських настанов з обґрунтованою доцільністю для українського соціуму – є стратегічною функцією національних еліт.

Тому для сучасних економічних культур, які все ще знаходяться у стані розвитку, надзвичайно важливим чинником є якість суспільних еліт та їхня здатність брати на себе відповідальність у вимірі впровадження результативних соціальних реформ. Адже саме еліти, як функціонально об'єднані групи, що якісно та ефективно виконують свої функції та мають навички необхідні для управління суспільством і відповідні заслуги перед ним, відіграють ключову роль у впровадженні якісних економічних стратегій. Відповідно, створення навколо української економіки національної філософії та перетворення країни на функціональну високотехнологічну соціальну систему з інноваційною стратегією в основі є важливим завданням сучасних еліт.

Маємо відзначити, що сучасний елітологічний дискурс включає в себе два основні підходи – *ціннісний або меритократичний*, коли йдеться про інтелектуальну чи духовну перевагу над масами, та *структурно-функціональний* – коли елітою вважають не особистість, яка сприяє соціальному прогресові ефективним виконанням соціально важливих функцій, а посаду, яку вона займає. Останній варіант є досить розповсюдженим в українському соціумі, незважаючи на його некоректність, адже таке формалізоване ставлення до еліт створює ситуацію підміни понять.

Зокрема американський дослідник кінця минулого століття С. Келлер наголошував, що еліта, як духовно-ментальна цілісність та відповідальна соціальна меншість, має слугувати соціуму шляхом виконання соціально корисних функцій – незалежно від того сегментарна вона (тобто її вплив обмежений певними сферами діяльності) чи стратегічна [див. 12]. Безвідповідальна ж суспільна страта, за визначенням, не може бути визнана елітою, адже основними критеріями елітарності є її результативність та відповідальність перед суспільством. Тому пропонуємо взяти за основу саме меритократичний підхід.

Актуальність останнього особливо зумовлюється тим, що у сучасних умовах важливим критерієм елітарності є також оригінальність економічного мислення, оскільки економіка є фундаментальною складовою суспільного розвитку. Як наголошував свого часу Дж.К. Гелбрейт, еліта включає в себе всіх, хто привносить спеціальні знання, талант і досвід у процес групового прийняття рішень [див. 4]. Власне провідними елітами сучасних розвинених країн якраз і є так звані технократи, тобто еліти, які впроваджують у соціальне життя нові інтелектуальні технології.

Тому мусимо визнати, що саме найбільш інтелектуально-творчі групи мають приймати важливі стратегічні рішення не лише для власної страти, а й для суспільства як цілого. Відповідно, легітимація економічного панування еліт має передбачати їхню здатність до переведення країни на довгострокову стратегію економічного розвитку, що потребує залучення принципово нового підходу до організації соціально-економічних процесів у напрямі синтезу національно та глобально орієнтованого підходів.

Однак, не варто розраховувати, що така еліта сформується без активного створення умов для її становлення. Тому сприяти її формуванню потрібно усіма доступними засобами – від освітніх [див. 2] до професійно-етичних. Адже поки еліта допускає створення умов для продажу сировини та відтоку інтелектуального капіталу з країни, вона сприяє виключно подальшому збіднінню її національного економічного потенціалу. Такі поведінкові стратегії правлячих класів є симптоматичними для явища, яке К. Леш [див. 6] називав повстанням еліт, для яких такого поняття як суспільство, по суті, не існує (знаменитий вислів М. Тетчер).

Тоді як підвищення прибутковості національної економіки значною мірою залежить не лише від інтересів окремих представників «еліт», а й від формування умов для продуктивного розвитку усіх суспільних страт, які й становлять суспільство як таке, тобто як продукт синергійної взаємодії. Таким чином, у сучасній Україні тривалий час еліти просто не існувало і тільки після 2014 почався складний процес її становлення.

Подальше формування нової економічної еліти, яка буде здійснювати продуктивні інновації та впроваджувати їх у життя, стає, у такий спосіб, одним із найважливіших стратегічних завдань сьогодення. Нова економічна еліта має стати рушієм соціальної політики та не лише адаптувати суспільство до змін, а й створювати ті зміни, які сприятимуть його економічному прогресові. Така еліта має бути продуцентом нових знань у технологічній сфері як такої, що сприяє підвищенню ефективності виробництва товарів та послуг у межах національної економіки.

Реалізація ж такої тенденції вимагає від нас системної інституційної ефективності та висококваліфікованого людського ресурсу. Тому йдеться про необхідність заохочення підприємницької активності та інноваційної діяльності, як важливих ресурсів економічної політики сучасних держав, адже «щоб бути успішною і конкурентоспроможною країною, потрібно мати вільний доступ до ринку висококваліфікованих працівників» [10, с. 255]. Сьогодні, дійсно, основними ресурсами розвитку як національних економічних систем, так і глобальної економіки в цілому, є інтелектуальний та науково-технічний потенціали [див. 1], тобто *людський капітал та інновації як його продукт*. Відповідно, наявність та ефективне використання людського капіталу є чинниками, що визначають специфіку економічного розвитку та рівень ефективності країни чи регіону.

Досягнення економічної продуктивності вимагає повернення в країну «офшорних» коштів не у вигляді зовнішніх інвестицій, а у форматі внутрішнього капіталу. Тоді створення інноваційних компаній та відкриття нових перспектив розвитку стане цілком реальним завданням для країни. Фундаментальна реорганізація соціального простору на засадах переходу до нового формату впровадження економічних практик потребуватиме також залучення потужних аналітичних здатностей, які завжди становитимуть базову вісь компетенцій на усіх етапах роботи з інформацією. Адже, «ставлення до інформації як до релігії – ще одна форма бездумного поклоніння, ще одна тоталітарна деформація» [10, с. 205]. Відповідно, будь-яка економічна ідеологія, як система інформаційних узагальнень, завжди потребуватиме вдумливого критичного аналізу та перманентного переосмислення.

Тоді як сліпе слідування економічній ідеології, яка є запозиченою із чужого життєсвіту, сприяє формуванню економічної міфології, як системи прийнятих на віру та не підтверджених на практиці приписів і настанов. Подібна міфологізація економічних доктрин на практиці дуже часто призводить до так званого «ефекту Матфея», згідно з яким бідність завжди породжує бідність. Адже «бідна людина не здатна вписуватись у ... сучасні інтернаціональні форми співпраці, у неї обмежені ресурси..., вона зациклена на задоволенні потреб першої черги» [7, с. 20]. Відповідно, застосування економічних доктрин, які є невідповідними рівню розвитку економічної культури суспільств, виявляються не просто непродуктивними, а й згубними для розвитку їх соціального капіталу.

На наш погляд, лише впровадження принципів змішаної економічної системи, як такої, що враховуватиме переваги як «вільного ринку», так і регулятивних механізмів у сфері розвитку економічних процесів, дозволить створити умови для національних інноваційних соціально-економічних проектів на рівні розробок у галузі ІТ, агрокомплексу, промисловості та екологічних стратегій вдосконалення виробничих процесів, а також робототехніки, кібербезпеки, криптовалют та інших провідних галузей інформаційної економіки. Адже, сам по собі феномен «економіки уваги» та формат мислення прагматично орієнтованого «покоління Z», з його інноваційними настановами, є яскравим відображенням сутності процесів четвертої промислової революції – розширенням людських можливостей у світі новітніх технологій.

Однак, такий підхід зберігатиме свою актуальність доти, доки ера технічних платформ ще не завершила свій розвиток, тобто доки ці стратегічні напрями не втратили свою значущість у вимірі інноваційних розробок та патентів на них. Цілком доречною в умовах пошуку альтернатив, стає й розробка принципів новітнього економічного націоналізму, адже така практика на більш ранніх етапах розвитку поступово впроваджувалась у суспільну свідомість у таких країнах як США, Японія, Китай та інші [див. 9]. Ще одним напрямом інновацій має стати екологічно орієнтована економіка та можливості її впровадження в українських реаліях на основі новітніх технологій, адже «сучасна економіка побудована на відмінностях та їхній силі, а фільтри і технології допомагають їх виділити» [5, с. 191].

Варто зважати, що розвиток штучного інтелекту та кібер-економіки формує умови, де основним джерелом капіталізації стають нестандартне мислення та креативність. У таких умовах, важливою потребою будь-якого суспільства стає створення унікальних параметрів розвитку економічної стратегії та трансформації ментальних настанов економічних еліт, які враховуватимуть, що «справжній стабільний економічний ріст з'являється не з нових ресурсів, а з наявних, реорганізованих так, аби підвищити їхню цінність» [5, с. 192].

Здійснення «квантового стрибку» у сфері економічного розвитку вимагає, таким чином, реорганізації економічних процесів та ідей у такий спосіб, щоб найефективніші з них комбінувалися між собою й створювали принципово нові виміри економічної реальності, в тому числі й засобами технологічного впливу на неї. Такий підхід сприятиме ефективним структурним трансформаціям національної економіки та визначенню її основних модернізаційних векторів.

У процесі розробки ефективної економічної стратегії варто також враховувати, що розвиток виробничих структур є найбільш ефективним саме у тих галузях, де сконцентрований технологічний прогрес [див. 9]. Тому в умовах наступу Індустрії 4.0, ми фактично не маємо часу й можливостей для так званого «наздоганяючого розвитку» або поступової покрокової емуляції стратегій розвинених країн. Тому маємо кінець-кінцем визнати доречність продуктивного розвитку малого та середнього бізнесу, який зможе забезпечити синергійний ефект та дозволить створити так званий змішаний – з елементами як вільного, так і регульованого ринку – тип економічних відносин, що характерний більшості розвинених країн.

Для ефективного входження країни у світ прогресивних технологій, економічний меркантилізм держави на сучасному етапі вимагає створити для національного *малого та середнього* бізнесу спрощені умови та так звані «податкові канікули». Адже стратегія продуктивного економічного розвитку передбачає впровадження та опанування інноваційних технологій – ефективного застосування енергетичних ресурсів, високотехнологічної модернізації сільського господарства, розвитку альтернативних джерел енергії, використання екологічно чистих видів транспорту, розвитку інтернету речей тощо. Без залучення потенціалів соціально орієнтованого бізнесу досягти такого ефекту буде досить складно.

Враховуючи, що саме нові технології виробництва є головним інструментом якісних економічних зрушень, варто, як бачимо, суттєво переглянути стратегічні вектори розвитку економічного потенціалу України. Сучасна еліта, як ніколи раніше, має бути зацікавлена у становленні країни як суб'єкта власної економічної політики. Тому й економічна психологія сучасної еліти має розвиватися у напрямі остаточного усвідомлення того факту, згідно якого основними чинниками зростання реального економічного сектору є, в першу чергу, нові знання й нові технології та їх ефективне впровадження у суспільне життя, і лише потім інфраструктура, інвестиції та відповідні соціальні інститути.

Таким чином, саме синергійний вимір впровадження знанневих інновацій та нових технологій дасть країні можливість здійснити технологічний прорив у напрямі потужного розвитку її економічного потенціалу. Адже та техніко-економічна парадигма – або, інакше кажучи, спосіб виробництва – яка є ключовою для країни чи регіону й визначає в результаті межу того рівня економічного зростання, якого вони потенційно можуть досягти. Тому розвиток національного виробничого сектору є однією із ключових точок відрахунку, яка сформує у суспільстві відчуття економічної осмисленості соціальних реформ.

Креативного підходу вимагає й реформування фінансової сфери, зокрема з метою запобігання домінуванню у суспільстві хрематистики або, як її ще називають, фінансономіки. Так, за висновками вже згадуваного нами Т. Пікетті, закономірності сучасної глобальної фінансової системи передбачають, що прибуток від володіння капіталом завжди суттєво перевищує прибутки від трудової діяльності. При цьому крупний капітал зростає набагато швидше, ніж дрібний. Тому цілком доречною може виявитись економічна регламентація капіталізації прибутків на особу чи на сім'ю, наприклад, обмеження в десять мільйонів доларів на кожного мільонера, а все що

переважає названу суму може перераховуватися у вигляді податку на соціальні потреби. Формування такої системи економічних цінностей передбачатиме обмеження у сфері надмірної концентрації фінансового та нефінансового капіталів, як соціально недоречного та економічно неефективного явища.

Відповідно, нова бізнес-еліта – за умови, що бізнес ми будемо розуміти саме як соціально продуктивну економічну діяльність, тобто орієнтовану не лише на власний прибуток її суб'єкта, а й на високу якість та продуктивність тих товарів чи послуг, які він постачає – буде формувати нову модель накопичення багатства та новий, орієнтований на соціально-господарську продуктивність, економічний уклад. Тоді ми зможемо говорити про дійсну зміну ціннісних настанов, що лежать в основі економічних процесів, а не рихтування наслідків функціонування корупційної економіки звичного для нас зразку.

Таким чином, ідея розбудови національної економіки постає ключовим елементом у процесі формування нової економічної ідеології для України як країни, що розвивається. Цей процес вимагає трансформації економічних цінностей з площини фінансизму у площину регламентування надвисокого рівня фінансових прибутків та відмови від «стратегії» перманентного зовнішнього фінансування. Натомість, кроком до розвитку має стати активація виробництва готових товарів – традиційних та інформаційних, а також підвищення рівня споживчої спроможності домогосподарств, адже спад останньої ніколи не був ефективним механізмом розвитку економічних систем.

Отже, відповідного узгодження з новими економічними цілями держави потребуватиме й політична структура суспільства, котре на разі не має іншого ресурсу для самовідтворення, окрім непродуктивного для розвитку економічної системи позичкового капіталу, що є прямим шляхом до поступової втрати державності як такої. Задля уникнення цієї небажаної перспективи маємо докласти максимум зусиль у процесі синергійної соціально-економічної взаємодії на основі чітко визначеної стратегії економічного розвитку суспільства, теоретичною основою якої має бути не комбінована, а продумана суспільними елітами самотутня економічна ідеологія.

Література:

1. *Батов Г.Х.* Пути и факторы, обеспечивающие переход экономики субъектов макрорегиона на новый технологический уклад / Гумар Батов // МИР (Модернизация. Инновации, Развитие), 2018. – Т. 9. – № 2. – С. 200-212.
2. *Глушко Т.П.* Навчально-методичні матеріали з освітньо-професійної програми «Аналітика економічних процесів» для спеціальності 033 – «Філософія», освітнього ступеня «Магістр» / Тетяна Глушко. – К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – 76 с.
3. *Глушко Т.П.* Еліта як продуцент інтелектуального капіталу нації / Тетяна Глушко // Всеукраїнське фахове видання Науковий вісник «Гілея»: збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ПП Видавництво «Гілея», 2015. – Вип. 103. – С. 122-126.
4. *Гэлбрейт Дж. К.* Новое индустриальное общество. Избранное / Дж.К. Гэлбрейт; под науч. ред И.В. Филатова. – М.: Эксмо, 2008. – 1200 с.
5. *Келлі К.* Невідворотне. 12 технологій, що формують наше майбутнє / пер. з англ. Наталія Валевська. – К.: Наш формат, 2018. – 304 с.

6. *Лэш К.* Восстание элит и предательство демократии / Пер. с англ. Дж. Смити, К. Голубович. – М.: Логос, 2002. – 224 с.
7. *Онищенко В.П.* Соціальні передумови економічного розвитку України / В.П. Онищенко // Економіка України, 2017. – № 9. – С. 19-37.
8. *Пікетті Т.* Капітал у XXI столітті / Тома Пікетті; пер. з англ. Н. Палій. – К.: Наш Формат, 2016. – 696 с.
9. *Райнерт Э.* Как богатые страны стали богатыми и почему бедные страны остаются бедными / пер. с англ. Н.С. Автономовой. – М.: ГУВШЭ, 2011. – 384 с.
10. *Росс А.* Індустрії майбутнього / пер. з англ. Наталія Кошманенко. – К.: Наш формат, 2017. – 320 с.
11. *Bello W.* The Virtues of Deglobalization // Foreign Policy in Focus, September 3, 2009 / W. Bello [Electronic resource] // Access mode: http://fpif.org/the_virtues_of_deglobalization/
12. *Keller S.* Beyond the Ruling Class: Strategic Elites in Modern Society / S. Keller. – New Jersey, 1991. – 354 p.
13. *Lamham R. A.* The Economics of Attention: Style and Substance in the Age of Information (fragment) / Richard A. Lanham, 2007 [electronic resource] // Access mode: <http://press.uchicago.edu/Misc/Chicago/468828.html>
14. *Shiller R. J.* The Neuroeconomics Revolution / Robert J. Shiller, 2011 [electronic resource] // Режим доступу: <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-neuroeconomics-revolution?barrier=accesspaylog>

УДК 101.1:159.9(092)

Матюшко Б.К.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

СУПЕРЕЧКА ПРО ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГІЇ КОСТЯНТИНА КАВЕЛІНА: СПРОБА НОВОГО ОСМИСЛЕННЯ

Метою даної статті є визначення основних пунктів полеміки російського філософа XIX ст. Костянтина Дмитровича Кавеліна (1818 – 1885) з Іваном Сеченовим та Юрієм Самарініним навколо книги «Завдання психології». Проведено аналіз відповідних текстів названих авторів, а також тлумачень їх дискусії Матвієм Троїцьким, Ернестом Радловим, Володимиром Кагановим, Оленою Буділовою, Павлом Беловим, Ніною Уткіною, Василем Зеньковським, Миколою Лосським і Анною Юловою. Показано, що психологічні ідеї Кавеліна стали об'єктом критики з протилежних боків, оскільки вони побудовані на поєднанні позитивізму та класичної філософії. На інтерпретацію досліджуваного історико-філософського явища радянськими дослідниками суттєво вплинули ідеологічні чинники, що зумовило її двозначність між матеріалізмом та позитивізмом.

Ключові слова: психологія, класична філософія, позитивізм, матеріалізм, фізіологія, наука, природознавство, факт, душа, свобода волі.